

אבן האזל הלכות ברכות פרק ח הלכה יג

הלכה יג

היו לפניו מינין הרבה אם היו ברכותיהן שוות מברך על אחת מהם ופוטר את השאר, ואם אין ברכותיהן שוות מברך על כל אחת מהן ברכה הראויה לו, ואיזה מהם שירצה להקדים מקדים, ואם אינו רוצה בזה יותר מזה אם יש ביניהם אחד משבעת המינים עליו הוא מברך תחלה, וכל הקודם בפסוק קודם בברכה, והשבעה הן האמורים בפסוק זה ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש, ודבש זה הוא דבש תמרים, והתמרים קודמין לענבים שהתמרים שני לארץ והענבים שלישי לארץ.

במתני' דף מ' ע"ב היו לפניו מינין הרבה ר' יהודה אומר אם יש ביניהן מין שבעה עליו הוא מברך וחכ"א מברך על איזה מהן שירצה, ובגמ' אמר עולא מחלוקת כשברכותיהן שוות דר"י סבר מין שבעה עדיף ורבנן סברי מין חביב עדיף, אבל כשאין ברכותיהן שוות ד"ה מברך ע"ז וחוזר ומברך ע"ז, ופירש"י אבל כשאין ברכותיהן שוות כגון צנון וזית ושוב אין כאן מחלוקת והיינו דר"י מודה לחכמים דמברך על איזה מהן שירצה כיון שאין האחד פוטר את השני, ובד"ה חביב עליו פירש"י איזה שירצה דמתני' את החביב עליו משמע. ובפירוש החביב מפרש הרא"ש מה שחביב עליו תדיר אפילו רוצה לאכול עתה מין אחר תחלה מברך על החביב ויאכל ממנו קצת ואח"כ יאכל מין אחר דחביב לרבנן כמין שבע לר"י, וכן כתבו תר"י רק שלא כתב הא דחביב עליו תדיר אלא אם חביב עליו עכשיו וכונתו דיתכן דמין אחד חביב עליו ומניחו לאחרונה לכן צריך לברך עליו מקודם, ונראה דכן היא גם כונת הרא"ש דלא מסתבר שיהיה תלוי במה שחביב עליו תדיר אף דעכשיו אינו חביב עליו ואפי' אם היה מסתבר בסברא דיש בו חשיבות אבל עכ"פ לא יוכל לפרש כן במתני' דזהו פירושא דאיזה מהן שירצה הוא מה שירצה תדיר ולכן נראה דגם כונת הרא"ש כתר"י, וזהו דלא כלשון המחבר בסי' רי"א שכתב להדיא ונקרא חביב המין שרגיל להיות חביב עליו אפילו אם עתה חפץ במין השני, וביותר יפלא שהגר"א ז"ל ציין ע"ז תר"י והרא"ש וכג' שלנו מין חביב עדיף, ודבריו נכונים בזה דביאור דבריהם הוא עפ"י הגירסא מין חביב עדיף אבל מ"מ בתר"י א"א כלל לפרש דחביב נקרא מה שחביב עליו תדיר שכתב להדיא ואף על פי שאינו רוצה בו אלא לאחרונה אפ"ה כיון שהוא חביב עליו יותר יש לו להקדימו וכן רק דמסתמא מה שחביב עליו תדיר חביב עליו גם עכשיו ומזה הוכחה דמה שרוצה להניחו לאחרונה הוא רק עפ"י איזה טעם אבל פרי זה באמת חביב עליו יותר ולכן זה נקרא חביב ויש לו להקדימו בברכה, ואפי' אם בכונת הרא"ש קשה לפרש כדברי מ"מ כיון דתר"י כתב להדיא כן וסברת הרא"ש אינה מסתבר ובפרט לומר דזהו כונת המשנה איזה מהן שירצה לכן בודאי העיקר כמש"כ.

וברש"י ותוס' אינו מפורש להדיא דזה פירושא דחביב כמו שהסביר תר"י ואפשר דכן הוא גם כונת רש"י ותוס' במה שכתב רש"י איזה שירצה דמתני' את החביב עליו משמע וכן בתוס' כתבו בשם רש"י על איזה שירצה תחלה החביב לו, אבל באמת אינו מוכח כלל דזה כונת רש"י ואפשר דרש"י מפרש כפי' הרמב"ם דאיזה מהן שירצה להקדים מקדים והיינו מה שרוצה עכשיו להתחיל לאכול ואין נ"מ מאיזה טעם הוא רוצה עכשיו להקדים לאכול מין זה עכ"פ אם רוצה זה עכשיו לאכול מין זה נקרא חביב, ומה שכתב רש"י דאיזה שירצה דמתני' את החביב עליו משמע היינו דלא נפרש דאיזה שירצה היינו דאין לו קפיידא כלל, ועל איזה שירצה פירושא הוא על איזה שיעלה במחשבתו ליקח ואף דאין לו בזה קפיידא כלל וזה אינו דאם כן כולהו מודו דמין ז' עדיף כיון דאין לו שום נ"מ וכמו שכתב הרמב"ם דאם אינו רוצה בזה יותר מבזה מברך על מין ז' תחלה וזהו דאמר בגמ' דרבנן סברי מין חביב עדיף אלמא דדוקא משום דחביב עליו יותר ולזה פירש"י דאיזה מהן שירצה אין ביאורו דאין קפיידא ואיזה שיקח תחלה אלא איזה מהן שירצה בכונה לאכול תחלה זהו נקרא חביב, וכן הוא כונת התוס', ונמצא דאינו מוכח כלל מרש"י ותוס' דסוברים כתר"י ורא"ש.

והנה התוס' פסקו כמ"ד דאף כשאין ברכותיהן שוות פליגי משום דקיי"ל כרב יוסף דכל המוקדם בפסוק קודם לברכה וממילא מוכח מזה ג"כ דקיי"ל כר"י ולא כרבנן, והר"ש מתרץ דמיי"ר רב יוסף בשאין חביבין לו זה מזה ובזה הכל מודים כמש"כ, והתוס' דחו זה מהא דרב חסדא ורב המנונא דא"ל ר"ח לא סבירא ליה מר הא דאר"י כל המוקדם וכו' וא"כ מאי קושיא דילמא תמרי חביבים ליה, והרשב"א דחה זה הראיה משום דהיה זה בדרך שאלה אי לא ס"ל הא דרב יוסף כמו דרב חנן דורש זה הפסוק לדרשא אחרינא ולעולם היה אפשר ששייב לו דזהו חביב לו ביותר אך האמת היה דלא היה בשביל חביבות אלא דזה שני לארץ וזה חמישי לארץ, והמאירי רוצה לתרץ משום דדרך מוסר הי' צריך רב המנונא לשאול את רב חסדא מה חביב עליו, ואינו מובן כלל דאטו הוציא אותו בברכתו הלא ברך לעצמו דאם היה מוציא הלא היה צריך לשאולו קודם שיברך דהא היה צריך לומר שמוציאו, ואולי דאמר לו קודם שאחז הפרי שיוציאו, ועוד דמשמע דרב חסדא היה גדול מרב המנונא, ומה שלא הוציאו, אם בפירות לא מהני הסבה שפיר ואי בפירות לא צריך הסבה וא' מברך לכולם הנה הרמ"ך המובא בכ"מ פ"א כ' דבשנים מברך כל אחד, אכן בשו"ע סי' קס"ז מבואר להיפך, ואפשר דלא רצה ר"ח לאכול, אכן

בכ"ז הסכים הרשב"א לשיטת התוס' דקיי"ל כר"י מההיא דתניא בתוספתא פת שעורין ופת כוסמין מברך על של שעורין והלא כוסמין יפין מן השעורין אלא שהשעורין ממיין ז', (ובאמת התוספתא צריכה עיונא דהא כוסמין מין חטים הוא ואיך קאמר שאין הכוסמין ממיין ז' וצ"ע) ונמצא דגם הרשב"א מודה דרב יוסף דאמר להקדים מיירי דוקא בשאין חביב עליו אלא דעובדא דר"ח ור"ה מיירי אפי' בחביב, או דהרשב"א מפרש הא דרב יוסף דוקא בברכותיהן שוות אף דר' ירמ' מייתי ליה לענין אין ברכותיהן שוות וכן כתב בתר"י בתי' אחד וכן מבואר ברא"ש. והנה צריך לבאר ד' הרשב"א וז"ל הרשב"א כ' ר"ה גאון ז"ל דקיי"ל כמ"ד בשאין ברכותיהן שוות ד"ה מברך על זה וחוזר ומברך ע"ז כלומר על איזה שירצה תחלה דכיון דעולא מסייע ליה למ"ד אבל בשאין ברכותיהן שוות ד"ה מודה ר"י לרבנן דחביב עדיף הכי הלכתא, והלכה כרבנן בשברכותיהן שוות ודר"י ואיתמר דר"י כל הקודם בפסוק זה קודם לברכה קיימא בדלית ליה מינייהו חד חביב אבל אית ליה חד מינייהו חביב עליה חביב קודם השתא ק"ו מאי דלאו מן האי פסוקא לדברי חכמים הוא קודם לר' אמי ולר' יצחק נפחא תרווייהו ולחד מינייהו לדברי הכל דאיתא מן הדין פסוקא כ"ש שיקודם ע"מ שהוא (מאוחר ט"ס וצ"ל מוקדם) ממנו ע"כ דברי גאון ואח"כ כתב הרשב"א דברי התוס' דקיי"ל כר' יהודה והסכים לבסוף דהלכה כר"י וכו' ע"ז ואי משום ק"ו דאמר גאון ז"ל ליתא דהא ר' יהודה גופיה מודה במאי דליתא בקרא דהיינו בשאין ברכותיהן שוות דליכא דין קדימה לחד מינייהו אלא מברך על איזה מהן שירצה תחלה ואף על גב דאית ליה לר' יהודה המוקדם בפסוק הוא קודם לברכה ולא אמרינן ביה ק"ו אלא ק"ו פריכא הוא מההוא טעמא דאמרינן דשאני התם דליכא אלא קדימה בלבד ואין א' מהן נפטר בברכת חבירו ולפיכך לא חשו לה כ"כ ובכי הא חביב קודם אבל בשברכותיהן שוות דחד פטר חבריה הדא מילתא חשיבא טפי והלכה בכי הא חשוב עדיף, והנה דברי הרשב"א צריכים ביאור דלכאורה ר"ה גאון ז"ל לא חידש כאן בק"ו שלו אלא דע"כ רב יוסף מיירי בדאין חד מינייהו חביב דכיון דפסק כחכמים ואליבא דחד מר' אמי ור"י נפחא גם ר"י מודה דבאין ברכותיהן שוות חביב עדיף להקדים אותם שאינם מהפסוק על מין ז' א"כ כ"ש שבמין ז' גופייהו חביב עדיף אף דמאוחר בפסוק, וזהו דבר פשוט וק"ו מעליא, והרשב"א הבין כנראה בדברי ר"ה גאון דלא חשיב מוקדם בפסוק גם בברכותיהן שוות לגבי חביב דכיון דבאין ברכותיהן שוות מודה גם ר' יהודה דחביב עדיף אפילו לגבי מין ז' אף דאינם בפסוק כלל כ"ש דבמין ז' גופא חביב עדיף אף ששוים בברכותיהן וע"ז דחי הרשב"א דאין ללמוד ברכותיהן שוות מאין ברכותיהן שוות דהא ע"כ ר' יהודה גופיה הכי ס"ל, ודבריו תמוהים דלפי פירושו אינו מוסבר מה דהתחיל ר"ה גאון ז"ל לדברי חכמים דלפי דבריו הראיה הוא רק מהא דמודה ר"י באין ברכותיהן שוות ועוד מה זה שהוכיח הרשב"א דר' יהודה גופיה ע"כ הכי סבירא דבאמת אינו מוכח דר' יהודה ע"כ סובר דמהני כל המוקדם אפילו לגבי חביב ואפשר דכיון דחכמים מאלימי חביב אפילו לגבי מין ז' אימא דגם ר' יהודה סובר דחביב עדיף ממוקדם בפסוק, אך באמת אין כונת ר"ה גאון כלל אליבא דר"י וברור דר"ה גאון מכיון רק אליבא דדינא לפי פסקו דהלכה כחכמים א"כ ע"כ רב יוסף מיירי בדליכא חביב דמוקדם לא עדיף ממין ז' לגבי אינו מין ז', והוא פשוט.

עכ"פ הרשב"א פוסק כעולא דבאין ברכותיהן שוות חביב עדיף ובברכותיהן שוות מין ז' עדיף ורב יוסף ע"כ מיירי בדליכא חביב כדברי ר"ה גאון, רק דר' ירמ' מתרץ למ"ד בשאין ברכותיהן שוות דהיינו להקדים ולפי ר"י אפי' לגבי חביב אבל רב יוסף מיירי בדליכא חביב או דרב יוסף מיירי בברכותיהן שוות כמש"כ למעלה, ונמצא דהרשב"א ותוס' מחולקים דהתוס' פוסקים כמ"ד דאף בשאין ברכותיהן מחלוקת דכן כתבו בד"ה אבל ובזה יישבו דברי בה"ג דאזיל לפי המסקנא דפליגי באין ברכותיהן שוות וקיי"ל כר' יהודה והרשב"א פוסק כעולא דבברכותיהן שוות מחלוקת ופסק בזה כר' יהודה אבל באין ברכותיהן שוות כו"ע מודו דמברך על איזה שירצה והיינו על החביב.

והרמב"ם פוסק כרבנן דתמיד אזלינן בתר חביב בין בברכותיהן שוות בין באין ברכותיהן שוות ורק היכי דאין חביב לו א' מהן אז מין ז' עדיף, וכן הא דכל המוקדם בפסוק מוקדם לברכה קאי באינו חביב לו א' מהן, ושיטת הרי"ף בפשוטו הוא ג"כ כהרמב"ם כיון דלא כתב דהלכה כר' יהודה והביא המשנה כצורתה, ואף דלכאורה אם כונתו לפסוק כחכמים לא היה לו להביא הא דעולא דמחלוקת דוקא בברכותיהן שוות, אך פשוט דהביא הא דעולא שנדע דהמחלוקת הוא אי חביב עדיף אי מין ז' עדיף וגם כדי שנדע דהמחלוקת הוא בברכותיהן שוות דלא נימא להיפוך דפליגי דוקא באין ברכותיהן שוות אבל בברכותיהן שוות נאמר דרבנן מודו דהא לכאורה מוכח כן מהא דר"ח ור"ה ולכן הביא הא דעולא וממילא ע"כ הא דר"ח ור"ה מיירי שלא היה א' מהן חביב וכת' הרשב"א, ונמצא דר"ה גאון והרי"ף והרמב"ם פוסקים כחכמים בכל גווני.

והנה בה"ג פסק דפה"ע ופה"א פה"ע קודם אפי' במקום חביב, והתוס' הקשו בהא דעולא דאמר באין ברכותיהן שוות ד"ה חביב עדיף ופירש"י כגון צנון וזית ות' התוס' דר"ה גאון אזיל למסקנא דפליגי גם באין ברכותיהן שוות ופסק כר' יהודה וכיון דקיי"ל דמין ז' עדיף במקום חביב ה"נ סבירא לן דפה"ע עדיף לגבי חביב, והרא"ש והתר"י לא ניחא להו בתי' התוס' לד' בה"ג ודחו ד' הבה"ג, והרא"ש מפרש לשיטת הבה"ג דהא דאמר עולא אבל בשאין ברכותיהן שוות ד"ה דמברך ע"ז וחוזר ומברך ע"ז לא מיירי כלל בדין קדימה רק השמיענו דאין האחד פוטר את

חבירו, וד' הרא"ש תמוהים מאד דהא הבה"ג הביא מה דמקשינן על עולא מיתבי היו לפניו צנון וזית ולא הביא תי' הגמ', ומוכח דסובר דתי' הגמ' דחוייא היא משום דפוסק הבה"ג כמ"ד אף בשאין ברכותיהן שוות מחלוקת אלמא דעולא חידש זה דד"ה דמברך על איזה שירצה וע"ז אסיק ליה הבה"ג בקושיא מהברייתא דר"י אומר דמברך על הזית שהוא מין ז' ומוכח להדיא דלא כפי' הרא"ש בהבה"ג אלא כפי' התוס' דהבה"ג סובר דזה גופא תליא בהך פלוגתא אי פליגי בשאין ברכותיהן שוות ולעולא באמת לא עדיפא ברכה מבוררת מחביב אפי' לר' יהודה כמו דלא עדיף מין ז' מחביב.

עכ"פ הרא"ש לא ניחא ליה בתי' התוס', וכתב הדברי דוד דזה תלוי בדין אי ברכה מבוררת עדיף ממין שבעה או מין שבעה עדיף, דהתר"י והרא"ש סוברים דברכה מבוררת עדיף דכמו לרבנן דחביב עדיף ממין ז' ומ"מ סברי דברכה מבוררת עדיפא משום דמשמע להו דבהא דבר קפרא חכמים נמי מודו וה"נ לר' יהודה דמין ז' עדיף מחביב מ"מ ברכה מבוררת עדיף ממין ז' וכיון דבאין ברכותיהן שוות ע"כ חד מהן ברכה מבוררת ומ"מ משמע דבהא דפליגי באין ברכותיהן שוות הוא באותה המחלוקת דפליגי בברכותיהן שוות אי חביב עדיף אי מין ז' עדיף וקשה דהא איכא חד מהן ברכה מבוררת ומדלא הזכירו כאן כלל מהא דברכה מבוררת א"כ הוי סתירה לסוגיא דבר קפרא וע"כ צריך לחלק דפה"ע לגבי פה"א לא חשיבא ברכה מבוררת, אבל התוס' סוברים דמין ז' עדיף מברכה מבוררת וכיון דחכמים חולקים וסוברים דמין חביב עדיף ממין ז' כ"ש דעדיף מברכה מבוררת ור' יהודה חולק משום מין ז' אף דיש כאן גם ברכה מבוררת רק מין ז' עדיף ליה ולכן סוגיא דבר קפרא הוא באמת רק אליבא דר' יהודה וכדקיי"ל כוותיה דמין ז' עדיף מחביב וה"ה דברכה מבוררת עדיף מחביב זהו ביאורו של הד"ד על פי' התוס' לשיטת הבה"ג, אלא דהד"ד דחה בכ"ז פי' התוס' מתרי טעמי חדא דכיון דנימא דמין ז' עדיף מברכה מבוררת, א"כ מנ"ל באמת דר' יהודה פליג על רבנן לומר דברכה מבוררת עדיף מחביב אימא מודה בהא לרבנן כיון דלא אשכחן דפליג אלא במין ז' דעדיף מברכה מבוררת אבל ברכה מבוררת אימא דמודה דחביב עדיף, ועוד דבה"ג מבואר להדיא דברכה מבוררת עדיף ממין ז' א"כ תו יקשי כנ"ל אמאי פליגי בשאין ברכותיהן שוות מטעם מין ז' ולא פליגי מטעם ברכה מבוררת דע"כ באין ברכותיהן שוות אחד יש מהן ברכה מבוררת. והנה מה דכתב הד"ד להוכיח ראיתו משום דמשמע דבאין ברכותיהן שוות פליגי באותה המחלוקת דפליגי בברכותיהן שוות ובאין ברכותיהן שוות ע"כ חד מינייהו הוי ברכה מבוררת מזה אין הוכחה כ"כ דבאמת משכחת לה בשאין ברכותיהן שוות ותרווייהו הוי ברכות מבוררות כמו בפה"ע ובורא מ"מ, אלא דבאמת יש להוכיח כן בבירור יותר וגם לא צריך להוכיח מכח משמעות דמשמע דבאין ברכותיהן שוות חולקים באותו המחלוקת שחולקים בברכותיהן שוות, דבלא שום משמעות מוכח להדיא כן לשיטת הבה"ג בעצמו דהא הקשו בגמרא לעולא דאמר דדוקא בברכותיהן שוות פליגי אבל באין ברכותיהן שוות מודה ר' יהודה לרבנן דמברך ע"ז וחוזר ומברך ע"ז מברייתא דהיו לפניו צנון וזית מברך על הצנון ופטר את הזית ר' יהודה אומר מברך על הזית שהזית מין שבעה ותי' בגמ' דהב"ע שהצנון עיקר והקשו שם דכשהצנון עיקר גם ר"י מודה ומתרץ דחסורי מחסרא והכי קתני בד"א שהצנון עיקר אבל אין הצנון עיקר ד"ה מברך ע"ז וחוזר ומברך ע"ז ושני מינין בעלמא שברכותיהן שוות מברך על איזה מהן שירצה ר"י אומר מברך על הזית שהזית מין שבעה זהו סוגיית הגמ', ובבה"ג איתא אחר מימרא דעולא ופירכת הגמ' מיתבי היו לפניו צנון וזית מברך על הצנון ופטר את הזית ר"י מברך על הזית שהזית מין שבעה והלכה כר"י דאמר רב יוסף וכן תני ר' יצחק כל הקודם בפסוק זה קודם לברכה וכו', ומוכח דהבה"ג פוסק דלא כעולא וטעמו משום דרב יוסף אזיל למ"ד אף בשאין ברכותיהן שוות מחלוקת, ולא ניחא ליה לתרץ דמיירי בשאין א' מהן חביב או דקאי דוקא בברכותיהן שוות לפטור הא' את חבירו משום דלשון קודם משמע כמו הא דאמר ר' ירמיה להקדים דקאי כשאין ברכותיהן שוות, ואף דלקמן גבי עובדא דתמרי ורמוני מייתי הא דרב יוסף והתם כשברכותיהן שוות, התם הקשה לו בק"ו דכיון בשאין ברכותיהן שוות קודם כ"ש בברכותיהן שוות כדמוכח בסוגיא, ומש"ה הביא הבה"ג רק קושית הגמ' על עולא ולא התי', אך באמת ד' הבה"ג צריכין עוד ביאור דהא הברייתא כמו שהיא א"א ליישבה דזה ודאי דכשאין הצנון עיקר אין הצנון פטר את הזית וע"כ איירי כשהצנון עיקר ובשהצנון עיקר גם ר' יהודה מודה וא"כ במאי פליגי, וע"כ דחסורי מחסרא, וצריך לומר בטעמו של הבה"ג דסובר דאיברא דע"כ צריך לומר דחסורי מחסרא והכי קתני כשהצנון עיקר אבל אין הצנון עיקר מברך ע"ז וחוזר ומברך ע"ז, אבל הא דסיים הגמ' לאוקים אליבא דעולא ושני מינין דעלמא שברכותיהן שוות מברך על איזה מהן שירצה ר' יהודה אומר מברך על הזית וזית, ובאמת דוחק גדול בתיורצא דגמ' דכיון דקאמר ושני מינין דעלמא שברכותיהן שוות וא"כ הא לא מיירי כלל בצנון וזית וא"כ מה קאמר ר"י מברך על הזית הא לא מיירי בזית והיה צריך למתני ר' יהודה אומר אם יש ביניהן מין שבעה עליו הוא מברך כדתנן במתני' ומדקתני מברך על הזית אלמא דבצנון וזית קא מיירי ולכן אסיק ליה הבה"ג לעולא בקושיא דסובר דזהו שינויא דחיקא.

ונחזור לדברינו מכיון דמסיק ליה הבה"ג בקושיא ומוכח דפליגי חכמים ור"י באין ברכותיהן שוות בצנון זזית דהיינו בפה"ע ובפה"א ולד' הבה"ג היה צריך לברך על הזית בלאו טעמא דמין שבעה אלא משום ברכה מבוררת ולכן אם נימא דברכה מבוררת עדיף ממין שבעה קשה דהו"ל לר"י לומר מברך על הזית משום ברכה מבוררת אבל אם נימא דמין ז' עדיף מברכה מבוררת לא קשה כ"כ דר"י נקיט טעמא דמין ז' כיון דהוא עדיף מברכה מבוררת וכמו שכתב הד"ד כנ"ל.

אכן במה שהקשה דכיון דנימא דמין ז' עדיף מברכה מבוררת וכיון דאשכחן דרבנן ס"ל דחביב עדיף מברכה מבוררת א"כ מנ"ל דר"י פליג בהא כיון דלא אשכחן דפליג אלא במין ז' דעדיף מברכה מבוררת אבל לעולם דברכה מבוררת מודה, ובאמת זו הקושיא כתב הרשב"א בד"ה אמר עולא ודחה בזה סברת הבה"ג, אך יש לומר דהבה"ג לא מסתבר ליה לחלק בין ברכת פה"ע ופה"א ובין ברכת פה"א ושהכל וכיון דאשכחן בהדיא בסוגיא דבר קפרא דברכה מבוררת דפה"א עדיף מחביב דשהכל כמו כן גם בפה"ע עדיף מבפה"א וא"כ היא סוגיא אליבא דר"י, ואי דיקשה מנ"ל לגמ' לחדש כן נוכל לומר דהגמ' סבר דעיקר פלוגתא דר"י וחכמים הוא בדין חביב דרבנן מחשבי ליה לחביב לגבי מין חשוב ור"י לא מחשיב לחביב לגבי מין חשוב, וכיון דר"י לא מחשיב ליה לחביב לגבי מין חשוב אינו חשוב חביב לדחות גם ברכה חשובה, זהו טעמא דבר קפרא ובר קפרא לאו אמורא מבתראי הוא דיקשה עליו כ"כ והוא חברו דר' חייא דהוא תנא וסבר דברכה מבוררת נמי חשיבא אלא דהוא ע"כ דוקא לר' יהודה, דחכמים ע"כ סברי דחביב עדיף גם מברכה מבוררת דהא זית הוי ברכה מבוררת לגבי צנון. וביותר נראה דע"כ צריך לומר כן דאפילו אם נחלק בין בפה"ע ובפה"א ובין בפה"א ושהכל יקשה עוד כמו שהקשה הדברי דוד בעצמו דהא במתני' סתמא קתני היו לפניו מינין הרבה מברך על איזה מהן שירצה ומי לא עסקינן דחד מינייהו ה' שהכל למ"ד דאף בשאין ברכותיהן שוות מחלוקת ומ"מ קתני במתני' סתמא דמברך על איזה מהן שירצה, ולדעת התוס' יהי' צריך לומר דאדרבא הך סוגיא אתיא דוקא דלא כמ"ד דאף בשאין ברכותיהן שוות מחלוקת ועולא דאמר אבל בשאין ברכותיהן שוות ד"ה מברך ע"ז וחוזר ומברך ע"ז ע"כ לא קאי אם אחד מהן שהכל, דעיקר מילתא השמיענו כאן עולא דצריך לברך על שניהם ואין ברכה אחת פוטרת השני' אף דהיא כוללת אותה רק דאמר בסתמא דמברך ע"ז וחוזר ומברך על זה לאפוקי דמין ז' דתנן במתני' אינו עיקר ומברכת שהכל לא איירי עולא, אבל אי מתני' מיירי באין ברכותיהן שוות עיקר מילתא השמיענו במתני' דמברך על איזה מהן שירצה א"כ היאך קתני סתמא דמשמע אפילו ברכת שהכל ובפה"ע או בפה"א, ונמצא דלפי' התוס' יהיה אדרבא מוכח דצריך לפסוק כעולא, והא דכתבו התוס' דלמסקנא אסקינן דלא כעולא היינו דוקא לשיטת הבה"ג, ובזה אתי שפיר דהרא"ש פסק כעולא אף דצריך ע"כ לפי"ז לדחוק בהא דרב יוסף לומר או דמיירי בדליכא חביב או דרב יוסף דאמר קודם לברכה לא קאי על אין ברכותיהן שוות ולא הוי דומיא דלהקדים דר' ירמיה, אך הכריחם לכל זה סוגיא דבר קפרא דע"כ אזיל למ"ד דוקא בברכותיהן שוות מחלוקת וכנ"ל.

ומש"כ בד"ד דמוכח מהבה"ג דברכה מבוררת עדיף ממין ז', באמת אינו מוכח כלל, ומה דכתב הבה"ג דכיסאני ועינבי מברך אעינבי הא מפרש להדיא מקודם דעיקר מין ז' הוא במה שהן משובחים ואינו משום דפה"ע הוא ברכה מבוררת דכן מפורש בלשונו ז"ל וכי קאמרינן כל המוקדם בפסוק קודם לברכה אלמא חטה עדיפא ועלה מברכינן ברישא ה"מ דוקא דעבדא חביצא או אברושג או מינים אחרים דשווייא מיני מזונות דאשבחא ועלייהו מברכינן ברישא אבל אייתי כיסאני ועינבי על עינבי מברך ברישא דאחשבינהו קרא ובתר כן על כיסאני בפה"א, ואף דהוסיף הבה"ג וכתב ובמקום דאיכא בפה"ע ובפה"א קודם וכן בפה"א ושהכל פה"א קודם אינו הוכחה כלל דהוא פי' על הקודם אלא הוא עיקר דינא ולא מיירי כלל שהפה"א הוא כיסאני דהוא מין ז' ואף דיש בזה כפל הלשון שכתב בריש הסוגיא היינו משום דאח"כ האריך בביאור הסוגיא כפל דבריו בפסק ההלכה, וראיה מפורשה לדברינו דהא הרשב"א מסיק דפה"ע ופה"א חביב קודם דלא כהבה"ג בסוף ד"ה אמר עולא ומ"מ כתב להדיא בד"ה ולענין פסק ז"ל והא דאמרינן כל הקודם בפסוק זה קודם לברכה וחטה קודמת בפסוק לכל לאו בכוסס את החטה דהא לכו"ע חטה דכתוב בקרא לאו בכוסס הוא כדגלי קרא בתריה דכתיב ארץ אשר לא במסכות תאכל בה לחם וכדאיתא לקמן בפירקין ותדע לך דהא לכו"ע כוסס את החטה אינו מברך לא ג' ולא מעין ג' וכו' עכ"ל אלמא להדיא דהוא מטעם חשיבות ואוכל חטה שמברך עליו בפה"א אין לו חשיבות מין ז', וד' הרשב"א הם דברי הבה"ג, והרשב"א כתב לחם ובה"ג כתב מיני מזונות גם כונת הרשב"א הוא לאו דוקא על לחם דהא סיים בדבריו להוכיח במה דאין מברכינן על כוסס החטה לא ג' ולא מעין ג' אלמא דמעין ג' נמי חשוב, וא"כ פשוט דגם כונת הבה"ג כן, ואדרבא יש להוכיח מדברי הבה"ג דסובר דמין ז' עדיף מברכה מבוררת דאילא"ה ל"ל לבה"ג להאריך ולומר דכסאני לא חשיבא לימא דבפה"ע ברכה מבוררת וחשיבא ממין ז' וע"כ דברכה מבוררת לא חשיבא ממין ז' ואדרבא מין ז' חשיבא.

העולה לפ"מ שביארנו דהבה"ג פסק דלא כעולא וכמש"כ התוס' וכדמוכח דמביא הא דאקשו עליה בגמ' מיתיבי ואסיק ליה בקושיא ואינו מביא תרוצא דגמ' וא"כ פסק כמ"ד בשאין ברכותיהן שוות נמי מחלוקת, ומ"מ לא יקשה עליו ממתני' דקתני סתמא ומשמע אפילו בשהיה ברכה אחת שהכל דאין ה"נ דלחכמים אפילו שהכל ופה"ע

חביב עדיף, וסוגיא דבר קפרא אתיא דוקא לר' יהודה למ"ד בשאין ברכתיהן שוות נמי פליגי, וסובר בר קפרא דלר' יהודה דלא אליים ליה חביב ממין ז' ה"נ ברכה מבוררה עדיף ממין ז', והא דלא אמר ר' יהודה במתני' טעמא דברכה מבוררה דנחת להשמיענו דינא דמין ז' ונ"מ אפי' היכי דתרווייהו ברכה מבוררה כמו בפה"ע ובורא מ"מ, וברייתא דצנון וזית אף דהתם הוי זית ברכה מבוררה מ"מ נקט מין ז' דקושטא דמילתא דהוי זית מין ז' וזה אלימא לר"י להזכיר דמין ז' עדיף מבוררה כמש"כ.

אכן הדברי דוד מפרש להיפוך ממש"כ, וכתב דהבה"ג פוסק כעולא (דלא כדעת התוס') דדוקא בברכותיהן שוות מחלוקת וכל דהבה"ג סובר דברכה מבוררה עדיפא ממין ז', אך זהו דוקא לעולא ועולא דאמר מברך ע"ז וחוזר ומברך ע"ז לא נחת כלל בזה איזה יברך תחלה, אלא דמ"מ שמעינן דאין קפידא לענין מין ז' וחביב כיון דאמר דבאין ברכתיהן שוות אין שום מחלוקת בין חכמים לר' יהודה ומ"מ הוי קפידא שפיר לענין ברכה מבוררה, ולפי דבריו אין מקור לבה"ג לפסוק דאזלינן בתר מין ז' גם באין ברכתיהן שוות כיון דפוסק כעולא ולעולא אין קפידא בזה והבה"ג פוסק להדיא דבאין ברכתיהן שוות אזלינן בתר מין ז', גם כבר כתבנו דבה"ג מוכח להדיא דפוסק דלא כעולא, גם כבר כתב הרא"ש דמעולא מוכח להדיא דאין קפידא גם לענין ברכה מבוררה דהא לענין צנון וזית אמר דמברך ע"ז וחוזר ומברך ע"ז ומשמע דאיזה שירצה יקדים, וכן מהא דאמר אח"כ פליגי בה ר' אמי ור' יצחק נפחא ומ"ד כעולא ע"כ לא סבר טעמא דהקדמה לענין אין ברכתיהן שוות דהא למ"ד דאף בשאין ברכתיהן שוות פליגי חידש הגמ' הא דלהקדים וא"כ ע"כ גם לענין ברכה מבוררה לא צריך הקדמה.

והרמב"ם פסק כחכמים ולא חילק כלל ובין בברכותיהן שוות ובין באינם שוות תמיד אזלינן בתר חביב אלא דאם שניהם חביבים אזלינן בתר מין ז' או במוקדם בפסוק, ואין להביא ראיה מזה דהרמב"ם פסק כמ"ד בשאין ברכתיהן שוות נמי מחלוקת דאילא"ה מנ"ל דבאין ברכתיהן שוות אזלינן בתר חביב דילמא אין קפידא כלל והא דאמר עולא מברך ע"ז וחוזר ומברך ע"ז היינו דאין קפידא כלל, דיש לומר דמלשון ד"ה משמע דר"י מודה לחכמים, משום דאי נימא דבחיב אין קפידא א"כ אמאי אין קפידא במין ז' ואמאי מדחה חביב מין ז' דהא חזין דהיכי דשניהם שווים בחיבות אזלינן בתר מין ז' כדמוכח מדרב יוסף ומעובדא דתמרי ורימוני אכן מהא דלא הביא הרמב"ם כלל דינא דברכה מבוררת והשמיט סוגיא דבר קפרא מוכח מזה דהרמב"ם פוסק כמ"ד בשאין ברכתיהן שוות נמי מחלוקת ולכן מוכח מתני' דלא כבר קפרא דתמיד חביב עדיף וכו"ל.

והד"ד כתב בדעת הרמב"ם דמפרש הגמ' כמו שפירש לשיטת הבה"ג דסוגיא דבר קפרא אזיל אליבא דעולא וכיון דהרמב"ם פסק כמ"ד בשאין ברכתיהן שוות נמי מחלוקת לכן אינו פוסק כהוא סוגיא, וכבר ביארנו הקושי שיש בפי' זה, ולכן הנראה בזה דגם הרמב"ם מפרש כפי' הבה"ג אך לא כדבריו דסוגיא דבר קפרא הוא אליבא דעולא אלא להיפך דסוגיא דבר קפרא הוא דלא כעולא וכו"ל אלא מכיון דהרמב"ם פסק כרבנן והך סוגיא אזיל אליבא דר' יהודה לכן השמיט הרמב"ם סוגיא זו, ועוד דבאמת מוכח מבר קפרא דכעס על המלגלג ועל המברך כעס רק על מה שלא המתין עליו אבל מעיקר הדין הסכים להמברך וכיון דהרמב"ם פוסק דעל השלקות מברך בפה"א א"כ מוכח להדיא דאפי' לגבי בפה"א חביב עדיף, והסוגיא שם בין בהו"א בין במסקנא ע"כ למ"ד דעל שלקות מברך שהכל אבל להלכה דפסקין דשלקות בפה"א ע"כ צריך לאוקמי לבר קפרא כהלכה, ועל הבה"ג באמת קשה דהוא פסק ג"כ דשלקות בפה"א א"כ אמאי הסכים בר קפרא להמברך, ואפשר דהבה"ג אינו מפרש כרש"י דמפרש על הא דאמר שדומה כמו שלא טעם בשר דלכן הוי הבשר אצלו חביב, דבאמת לא היה צריך להאריך כ"כ אלא הבה"ג מפרש כעין מש"כ הרשב"א לענין יין ושמן דיין דעדיף וחביב טובא מודה גם עולא דקודם עיין שם, ולכן אפשר לומר גם כאן דהיכי דחשיב אצלו טובא שדומה כמו שלא טעם בשר גם ר' יהודה מודה דחביב עדיף, ואפשר דנימא דבר קפרא פוסק כחכמים והבה"ג פוסק דלא כבר קפרא משום דרב יוסף הוא אליבא דר' יהודה וכו"ל.

ואף דהיה להרמב"ם להביא היוצא מסוגיא זו דאם אין חביב פירא עדיף אין קושיא מה דהשמיט הרמב"ם מה שיוצא להלכה מעובדא זו כיון דלא נאמרה להלכה, ואין דרך הרמב"ם להביא כל מה שאפשר ללמוד מסוגיית הגמ' רק מה דנאמר בגמ' בפי', ובפרט דנאמר שם זה שלא במקום הסוגיא דדין זה אלא לענין שלקות אי מברך בפה"א או שהכל.

ב) בתוס' שם דף מ"א ע"א בד"ה מיתיבי כתבו וז"ל ופריך אלמא דמברך בפה"א אפילו לפטור בפה"ע אפי' לגבי זית שהוא מז' מינים וכ"ש קליות שהן כמו כן מז' המינים דמברך עליהן בפה"א לפטור את התפוחים לכן צריך להנהיג הכי כדפרישית לעיל באין ברכתיהן שוות כמו תפוחים וקליות, והנה הדברים האחרונים בתוס' אין להם שום ביאור, והגר"ב בגליון מסוהש"ס כתב וז"ל נראה דהך כדפרישית הוא סיום דיבור התוס' ומתחיל דיבור חדש מן באין ברכתיהן שציין על הגמ' דלעיל ופי' כמו תפוחים וכו' ותיבת לעיל הוא כמו שציינו הרבה פעמים כשנתהפכו דיבורי התוס' להורות מקום שזה שייך לעיל וכו' וכן הגיה הגאון מהר"א מוויילנא עכ"ל הגר"ב, וכן הוא בהגהה על דברי המהרש"א, אכן באו"ח סימן ר"א כ' הגר"א וז"ל והעיקר נראה דת"ס בתוס' ד"ה מיתיבי כו' ומ"ש לכן כו' שייך לסד"ה אבל כו' ור"ל דלא מתוקם פסק דה"ג אלא למ"ד באין ברכתיהן כו' ופליגי להקדים ופ'

כר"י וא"כ בפה"ע קדים וכפסק דבה"ג משא"כ להאי לישנא דבאין ברכותיהן כו' ד"ה מברך על כו' ולפי פי' תוס' ור"ש בשם רה"ג והרי"ף דר"י מודה לחכמים לא מתוקם פסק דה"ג בצנן וזית דבפה"ע תקדום כנ"ל וע"ז כתבו לכן צריך כו' בתפוחים וקליות ור"ל דבתפוחים וקליות שפיר מתוקם פסק דה"ג אף לפי המסקנא דבאין ברכותיהן ד"ה מברך על כו' דבפה"ע תקדום אף על פי שאינו מז' המינין וכנ"ל.

והנה דברי הגר"א ז"ל בביאורו קשה ליישב דכונתו דהתוס' יתרוצו ד' הבה"ג באופן אחר והיינו דלא כמש"כ מקודם דהבה"ג סובר כמ"ד באין ברכותיהן שוות מחלוקת ועתה כתבו עוד דפסק הבה"ג יתכן בתפוחים ובקליות דאז תקדים בפה"ע לבפה"א אף שפה"א הוא מז' המינים והפה"ע אינו מז' המינים, וכונתו דלא מיירי בה"ג לענין חביב דסבר עולא דחביב עדיף כפי' גבי צנן וזית אלא מיירי דשויים בחביבות, ובאמת לא שייך ליישב בזה פסק בה"ג דהבה"ג כ' מפורש דבפה"ע קודם לבפה"א אף שפה"א הוא חביב וזהו דלא כסוגיין אליבא דעולא דחביב עדיף, ולכן נראה דהגהת הגר"א על הש"ס היא העיקר, אך צריך להוסיף עוד דבאמת לא ראו מה שנדפס אח"כ מכת"י תוס' רבינו יהודה החסיד וז"ל ורבי היה רוצה לפרש אבל כשאיב"ש וכו' בדברים שאינם מז' המינים כגון תפוחים וקליות ולעולם בפה"ע חשוב מבפה"א, נמצא דדבריו הם להיפוך מד' הגר"א ז"ל בביאורו דשם רצה ליישב דהב"ג מיירי בתפוחים וקליות ובאמת הוא איפכא דהתוס' מפרשי דבשאין ברכותיהן שוות מיירי בתפוחים וקליות, והיינו דלעולם בצנן וזית בפה"ע קודם לבפה"א אפי' לעולא, ומה דאמר עולא ד"ה מברך ע"ז וחוזר ומברך ע"ז היינו בתפוחים וקליות דשם אין פה"ע קודם כיון שהקליות יש להם מעלה שהן ממין ז' ולגבי מין ז' לא חשיב פה"ע ולכן לעולא שניהם שוין ולמ"ד דבשאיב"ש פליגי מין ז' עדיף, אבל צנן ותפוח מודה עולא דפה"ע קודם, נמצא דשיטת התוס' היא דבתפוח וקליות אין מעלה דבפה"ע, והנה איברא דבבה"ג איתא להדיא להיפוך דהא דאמר מין ז' עדיף היינו דוקא בברכת במ"מ אבל לא בקליות, אך אפשר דהוא דוקא לגבי עינבי שכ' בה"ג ששבחם הכתוב והיינו דכיון דתרוויהו מין ז' לא מהני הא דמוקדם בפסוק כיון דאינו כדרך המשובח אבל לגבי תפוחים דאינו ממין ז' אפשר דקליות ג"כ מהני שלא תקדם בפה"ע